

14. В информпространстве Крыма не осталось неугодных к оккупационным властям СМИ – правозащитники. – 2015. – лютий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/general/248113.html>
15. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : монографія / М. М. Розумний. – К. : НІСД, 2016. – 196 с.
16. Информационно-психологическая война. Восточный фронт. – 2014. – червень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argumentua.com/stati/informatsionno-psikhologicheskaya-voyna-vostochnyi-front>
17. Специалисты РФ проводят на Донбассе информационно-психологические операции. – 2015. – квітень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.facenews.ua/news/2015/269209/>
18. Попова Т. Криза урядових комунікацій в Україні. Про деякі причини і деякі пропозиції. – 2017. – квітень. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28437716.html>
19. Котигоренко В. Про гібридність і дегібридизацію політичної влади в Україні / В. Котигоренко // Дзеркало тижня. – 2017. – №24. – 24-30 червня.
20. Горбулін В. Цінності суспільства" і "гібридний мир": криза моделі захисту / В. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2017. – №24. – 24-30 червня.

УДК 32.019.5+321:316.483

ВИКОРИСТАННЯ МОВНО-МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

**Науmkіна С. М., д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Дяченко О. В., ст. викладач кафедри видавничої справи та редагування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Україна)**

Науmkіна С. М., Дяченко О. В. Використання мовно-маніпулятивних технологій на різних етапах політичного конфлікту

Метою статті є аналіз особливостей застосування мовно-маніпулятивного впливу в ході назрівання, протікання та вирішення політичного конфлікту. Аналіз використання мовно-маніпулятивних технологій під час політичного конфлікту проведено з використанням діалектичного методу, аналізу та синтезу, порівняння та структурно-функціонального методу. Розглянуті особливості мовно-маніпулятивного впливу у передконфліктній стадії. Визначені мовні маніпулятивні стратегії та прийоми, що використовуються в стадії розвитку конфлікту. З'ясовані методи маніпулятивного впливу на постконфліктній стадії.

Ключові слова: політичне маніпулювання, мовно-маніпулятивні технології, політичний конфлікт, військовий конфлікт, стратегії та прийоми мовно-маніпулятивного впливу.

Naumkina S., Dyachenko O. Use of language manipulative technologies at various stages of a political conflict

The analysis of features of application of language manipulative influence during a maturing, courses and permissions of a political conflict is the aim of the article. The analysis of the language manipulative technologies used in a political conflict is carried out with use of a dialectic method, the analysis and synthesis, comparative and a structurally functional method. Features of cultural and manipulative influence in a pre-stage were considered. The language manipulative strategy and receptions used in a stage of development of the conflict were defined.

Key words: political manipulation, language manipulative technologies, political conflict, military conflict, strategy and methods of language manipulative influence.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Політичний конфлікт являє собою одну з найбільш небезпечних форм конфлікту, оскільки передбачає залучення великої кількості учасників та може викликати перехід до військової операції зі значними людськими жертвами. Отже аналіз особливостей, відмінних рис та стадій становлення, протікання, врегулювання та вирішення конфлікту представляє значний науковий інтерес. Аналіз мовно-маніпулятивного впливу на різних етапах протікання політичного конфлікту дасть змогу краще зрозуміти його сутність та фактори, що сприяють як його загостренню, так згортанню та вирішенню, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окремих аспектів застосування мовно-маніпулятивного впливу, в тому числі в політичній сфері провели в своїх наукових працях Р. Бахем, Р. Блакар, Д. Болінджер, К. Головинський, К. Горюнов, Є. Кіктева, І. Рогозіна, А. Стриженко, Є. Ширяєв та інші. Комплексному аналізу сутності політичної мови як засобу маніпулятивного впливу присвятила своє дослідження вітчизняна дослідниця В. Петренко [1].

Аналіз сутності, особливостей та способів вирішення політичних конфліктів проводили такі вчені, як Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, А. Токвіль, В. Паретто, Г. Моска, Ж. Сорель, С. Ліпсет, Д. Сандерс. До вітчизняних дослідників політичного конфлікту можна віднести К.М. Вітмана, М. Головатого, Л. Кормич, І. Кресіну, С. Наумкіну та інших. Серед найновіших вітчизняних праць слід назвати комплексне дослідження сутності, способів вирішення та особливостей протікання політичних конфліктів в політичному процесі сучасної України, здійснене Ю. Білецькою [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не дивлячись на те, що значна частина вітчизняних та зарубіжних науковців прямо чи опосередковано розглядали особливості протікання політичних конфліктів, сутність та прийоми політичного маніпулювання, до цього часу не було проведено комплексного дослідження використання мовно-маніпулятивних технологій під час політичного конфлікту, відмінних рис використання таких прийомів впливу на різних етапах розвитку конфлікту.

Метою статті є аналіз особливостей застосування мовно-маніпулятивного впливу в ході назрівання, протікання та вирішення політичного конфлікту.

Вклад основного матеріалу дослідження. Одним із факторів, що сприяє зародженню та розвитку політичного конфлікту є політичне маніпулювання, в тому числі використання мовно-маніпулятивних прийомів та технологій під час політичного конфлікту. Такий вплив може стати потужним засобом як загострення, так і, в окремих випадках, врегулювання ситуації. Все залежить від лінгвостратегії, яку оберуть учасники конфлікту, а саме: конфронтації чи кооперації. Перша може призвести до значного розгортання конфлікту та виходу ситуації з-під контролю, а друга – навпаки, сприятиме вирішенню протиріччя.

Розглянемо особливості застосування мовно-маніпулятивного впливу на різних етапах розвитку конфліктної ситуації.

Слід зазначити, що на передконфліктній стадії вже можливо використання маніпулятивних технологій. Так, одним із способів залучення людей в політичні події, в тому числі і політичні конфлікти, є політичне маніпулювання, яке передбачає особливі способи і прийоми прихованого управління політичною свідомістю і поведінкою людей з метою примусити їх діяти (або не діяти) всупереч власним інтересам.

Г. І. Козирев виділяє наступні способи політичного маніпулювання на цій стадії:

1) маніпулювання, засноване на брехні і обмані; якщо маніпулятор враховує недостатню інформованість людей, їх емоційно-психологічний стан і бажання слухати його, то люди починають йому вірити і самі стають ретрансляторами (передавачами) неправдивої інформації;

2) маніпулювання, засноване на популізмі – маніпулятор, володіючи хорошими ораторськими даними і здібностями переконувати, обіцяє людям вирішити їх найбільш нагальні проблеми, наприклад підвищити пенсії, знизити податки і т.д. При цьому він може маніпулювати цифрами, результатами досліджень, доводячи, що виконати дані обіцянки не складе труднощів. Насправді маніпулятор усвідомлює нездійсненність своїх обіцянок, але люди йому віряють, бо чують те, що хочуть почути від потенційного представника влади;

3) створення соціальних міфів, що яскраво проявляється у тоталітарних режимах. Так, більшовики створили міф про майбутній комуністичний рай, який неминуче настане для всього людства; фашистський режим в Німеччині створив міф про велику німецьку (арійську) націю, яка має правити світом. Слід відзначити, що політичне міфотворення відбувається і зараз;

4) навішування ярликів – для компрометації своїх опонентів маніпулятор без вагомих доказів наділяє особистість або соціальну групу (політичну партію) принизливою та образливою назвою або епітетом, наприклад: «фашисти», «націоналісти» та інші;

5) «підтасовка карт» або спотворення фактів – за допомогою відвертої фальсифікації, спотворення дійсних фактів або сфабрикованих опитувань громадської думки людям навіюють думку про неминучу перемогу певної партії або політичного лідера. При цьому маніпулятор може і не дискредитувати своїх головних опонентів, але нав'язливо натякає на те, що дана партія або лідер не мають жодних шансів і голосувати за них безглуздо;

6) контроль за засобами масової інформації – один з найбільш дієвих способів маніпулювання; дозвана подача інформації створює позитивний образ одних і негативний образ інших. Найбільша проблема полягає в тому, що опоненти не мають можливості висловлювати думку і захищати свої інтереси (оскільки не мають власних ЗМІ);

7) маніпулювання на «довірі» або помилковій значущості об'єкта маніпулювання. Такий вид маніпулювання використовується в ході залучення молоді в різні радикальні (екстремістські, націоналістичні) організації. Суть його полягає в тому, що людям з не цілком сформованою психікою і світоглядом нав'язують думку про те, що саме їм випала історична місія взяти участь в даних політичних подіях, звільнити країну від ненависного режиму або від «неповноцінної» раси, стати реальними творцями історії і т.д. На думку дослідників, в сучасних умовах «мода на пенсіонерів на мітингах вже пройшла», і тепер політичні гравці, користуючись романтичними або кон'юнктурними устремліннями молоді, використовують її в політичній боротьбі в ролі «піхоти» [3, с. 213-214].

Широке використання подібних способів маніпулювання може призвести до серйозних політичних конфліктів. В такому випадку відбувається перехід з передконфліктної стадії до стадії розгортання конфлікту. Головне питання цієї стадії, з точки зору мовно-маніпулятивного впливу на учасників конфлікту, полягає у виборі лінгвостратегії кооперації чи конфронтації кожною зі сторін. В разі, коли обидві сторони оберуть стратегію кооперації можливо швидке згасання конфлікту та його вирішення. Зовсім інша ситуація складається в разі, коли одна із сторін або дві сторони обирають стратегію конфронтації. Такі дії можуть призвести до ескалації та стрімкого розвитку конфлікту, який в подальшому буде дуже складно згасити та вирішити, а можливо вдасться лише заморозити.

Найбільший інтерес на стадії конфліктної взаємодії, на нашу думку, представляє аналіз лінгвістичних стратегій, що використовуються під час воєнних конфліктів.

Під час воєнного конфлікту найчастіше використовується стратегія формування образу «свій / чужий», яка жорстко розставляє пріоритети у подачі інформаційного матеріалу. Тактичні прийоми в рамках такої стратегії спрямовані, переважно, на дискредитацію ворога (обвинувачення, викриття тощо) і нанесення йому «вербальних ударів».

Поляризованість текстів створюється в першу чергу наявністю опозицій, причому найзагальніші і самі прозорі вибудовуються найбільш послідовно: це опозиції «вони / ми»; «свої / чужі»; «Схід / Захід».

На текстовому рівні закладаються основи маніпулювання громадською думкою. Найважливішу роль в цьому відіграють способи номінації дійових осіб. Так, при аналізі ситуації на Сході України в західній та українській пресі йдеться про «бойовиків», «терористів», в той час коли російська преса називає тих самих осіб «повстанці», «партизани» і т.п.

Не менш важливі для використання маніпулятивних технологій способи номінації дій сторін. Так, в західній та вітчизняній пресі йдеться про агресію Росії відносно нашої держави та захист території України, а в російській – говорять про захист мирного населення Донбасу від «бандерівців».

Безсумнівно, зазначені способи номінації конфліктуючих сторін і їх дій несуть в собі різну оцінку, і обумовлені різними точками відліку і політичною орієнтацією. Одні іменники створюють позитивне ставлення адресата до однієї сторони конфлікту, а інші – надають тій же стороні негативне забарвлення, підтримуючи стратегію позитивної саморепрезентації та дифамації противника.

Друга лінгвістична стратегія військового дискурсу – це стратегія, що дозволяє тому, хто говорить, уникнути почуття комунікативного дискомфорту або значною мірою послабити його. При цьому з дискурсу преси виключається вся лексика з негативною конотацією (війна, наступ, зброя масового знищення), а замість неї вводиться нейтральна (конфлікт, операція, умиротворення, наведення порядку і т.п.). Таким чином, створюється віртуальна дискурсивна реальність чи «скорочена» версія дійсності, в контексті якої описувані події (війна) сприймаються аудиторією іншим чином. Так, події на Сході України офіційна влада України називає «антитерористична операція», в той час як значна кількість як вітчизняних, так і закордонних політиків, аналітиків, журналістів називають її війною, що більше відповідає дійсності.

Іншими словами, війну в сучасному світі вважають за краще не називати війною відкрито. Такі дії описуються як демократичні і респектабельні, а їх відношення до війни, як правило, заперечується. Це характерно як для Росії, так і для Європи, США та інших країн. Наприклад, бомбардування Югославії в 1999 році в офіційних джерелах і в пресі називалися «запобіганням гуманітарної катастрофи», війна в Чеченській республіці - «антитерористичною операцією», «наведенням конституційного порядку». В США під час війни у В'єтнамі була створена спеціальна мова для повідомлень преси, були складені спеціальні словники для позначення тих чи інших явищ дійсності, які справляють на читача потрібне враження. З 1965 року військові дії у В'єтнамі називалися «програмою умиротворення», а з лютого 1972 року - «захисною реакцією» [4, с. 254-255].

Механізм реалізації даної стратегії пов'язаний з використанням евфемізмів (слів з «поліпшеним» значенням, слів з «розпливчастим» значенням) і слів-визначників з «дифузійною» семантикою (деякий, відомий, певний, відповідний, належний): «силовий варіант розвитку подій», «у країні є ще в запасі ряд надзвичайних заходів»; «військова акція»; «гуманітарна військова допомога»; «вантаж 200»; «застосування військової сили», «піти на крайні заходи», «військова фаза операції» (про війну); «багато положень поділяються і в значній мірі виконуються»; «(не) адекватні заходи».

Тема маніпулювання суспільною свідомістю за допомогою евфемістично перекручуванням останнім часом перебуває під пильною увагою вчених [5]. Евфемістичні заміни - це дієвий публіцистичний прийом створення позитивного образу або нейтралізації негативного враження для затвердження потрібних ідей. За даними Я. Монкоша-Бошдан, в Польщі в період передвиборної кампанії у вересні 1993 року «були складені списки слів, які взагалі не слід вживати або ж слід замінювати словами-субститутами (такими були конфіденційні рекомендації-інструкції для членів однієї партії). Наприклад: капіталізм краще замінити виразом економіка на реальних основах, не слід говорити про багатство, а якщо вже виникає така необхідність, то слід використовувати вираз нажиті статки, слово капітал людей шокує, відштовхує, краще замінити його на гроші, фонди; негарно звучать відсотки, процентні ставки, краще замість цього говорити - заробіток, одержуваний з грошей, внесених в банк або на біржу і ін.» [6, с. 8].

З іншого боку, у військовому конфлікті часто виникає інша мета, і в хід йдуть мовні маніпуляційні стратегії, здатні забезпечити процес психологічного входження об'єкта, що сприймає інформацію, у військовий конфлікт і сформувати особливу мовну свідомість. Цей мовний механізм формує у адресата неправдиву установку, що «нічого особливого не відбувається», військовий конфлікт - це буденна ситуація, її можна аналізувати, можна сприймати відсторонено, можна спостерігати, як шоу, по телевізору. Серед лінгвістичного «інструментарію» слід назвати «мілітаризацію» (використання військової лексики), стильове зниження і спрощення тексту в цілому. Різко збільшуються частоти показники використання загальноживаної лексики військової тематики, військової термінології (включаючи аббревіатури) і військових жаргонізмів: бомбардування, ракетно-ядерний удар, бомбування, сили ППО, наземна операція, тощо.

Наступна стратегія визначається негативною / позитивною оцінкою військової ситуації, військових дій, військової реальності.

Ця стратегія пов'язана зі збільшенням суб'єктивної лексики в тексті (оцінна лексика, вступне слово, негативна лексика, модальна лексика). Зокрема, найбільш активно використовується лексика, що викликає

прогнозовані емоції. Прийом полягає у вживанні виразів, які емоційно впливають на адресата мовлення, хоча нескладний аналіз демонструє їх повну логічну неспроможність. Однак дієвим виявляється сам факт використання слів, що несуть позитивний або негативний заряд. Розрахунок робиться на те, що адресат мови піддається «магії слів» і не буде особливо детально аналізувати сутність того, про що йдеться [7, с. 476]. До такої лексики можна віднести такі слова: інтервенція, евакуація, неприкрита агресія, репресивний апарат, кривава розв'язка, фатальні наслідки, кров мирних жителів.

Тут слід погодитись з В.В. Петренко, яка зазначає, що «політична мова завжди включає не тільки повідомлення про політичну дійсність, а й її інтерпретацію та як явну, так і приховану оцінку, вона орієнтована на те, щоб викликати бажану для суб'єкта мовну чи поведінкову реакцію з боку об'єкта комунікації» [1, с. 8].

Одним із дієвих прийомів маніпулятивного впливу є використання в конфліктних текстах мовних імплікатур – ідей, що не висловлюються в тексті безпосередньо, але виводяться з нього на основі загальних законів мовного спілкування.

Останнім часом все більшого поширення у пресі отримує ще один прийом – використання прецедентних текстів (ім'я автора, ім'я персонажа, назва, цитата, перифрази, приховане цитування, аллюзія, ремінісценція) – своєрідних «одиниць мови» культури.

Розглянуті вище стратегії та прийоми, які використовують досить стандартні мовні засоби реалізації, є центральними маніпуляційними технологіями військового політичного дискурсу.

Слід зазначити, що військовий дискурс різко посилює такі властивості мови як емоційність, категоричність оцінок і суджень.

Військові конфлікти є каталізатором мовного вираження різних стереотипів і упереджень, що існують в масовій свідомості. Тому актуальним є систематичне вивчення військового дискурсу, оскільки він є важливою невід'ємною частиною інформаційних і психологічних операцій, що проводяться паралельно з бойовими діями.

На стадії вирішення політичного конфлікту використання маніпулятивних технологій також є вкрай несприятливим, оскільки може призвести навіть до ескалації нового конфлікту. Тому найбільш ефективною стратегією поведінки на стадії завершення конфлікту є кооперація. Вона сприятиме вибору компромісу, співпраці, пристосування в якості стратегії завершення конфлікту, що дозволить значно пришвидшити досягнення миру.

Слід зазначити, що одним із найважливіших етапів розвитку конфлікту є постконфліктна стабілізація ситуації. Саме ця фаза сприятиме попередженню появи нових конфліктів. Виділяють наступні шляхи стабілізації політичної системи: соціальне маневрування, політичне маневрування, політичне маніпулювання, інтеграція контреліти в політичну систему, ослаблення опозиції та силовий тиск [8, с. 126].

На важливість стабілізації вказує вітчизняна практика. В українському суспільстві не завжди закінчення чи вирішення політичного конфлікту характеризується миром і співпрацею сторін. Інколи закінчення одного конфлікту може стати причиною для розвитку іншого, який, як правило, ще більш небезпечний, ніж попередній. Наприклад, політичний конфлікт кінця 2013 – початку 2014 року щодо подальшого розвитку українського суспільства в євроінтеграційному напрямку закінчився достроковими виборами Президента України і підписанням угоди про асоціацію. Але цей політичний конфлікт став причиною дестабілізаційних процесів на сході країни та анексією Кримського півострова [2, с. 176]. Це вказує на те, що необхідно продовжувати здійснення заходів по примиренню учасників конфлікту уже на постконфліктному етапі. Адже, якщо одна із сторін протистояння не задоволена кінцевим результатом, то такі дії можуть стати джерелом нового конфлікту з іншим об'єктом, на іншому рівні і з іншим суб'єктом складом учасників. Найбільшу небезпеку на цій стадії представляє використання маніпулятивних технологій.

Політичне маніпулювання на стадії стабілізації ситуації застосовується політичною владою для забезпечення свого стабільного функціонування. Воно здійснюється переважно через канали масової комунікації. Одним з найбільш ефективних методів маніпулювання на цій стадії є «створення образу ворога», яке передбачає покладання відповідальності за невирішені проблеми на інші політичні сили (наприклад, на опозицію), що відволікає увагу населення від гострих політичних і соціальних проблем.

Все вищенаведене дозволяє дійти до висновку, що на сучасному етапі суспільного розвитку політичний процес досить часто проходить в формі політичного конфлікту. Використання мовно-маніпулятивних технологій в ході конфлікту представляє значну небезпеку, оскільки пронизує всі фази розвитку конфлікту. Так, передконфліктна стадія характеризується тим, що маніпулювання є передумовою конфлікту та потужним фактором залучення до нього широкого кола учасників. На цьому етапі використовується широкий арсенал мовно-маніпулятивних прийомів – брехня та обман, популізм, створення соціальних міфів, навішування ярликів, спотворення фактів, зловживання довірою та використання ЗМІ для передачі необхідної для адресанта інформації. У фазі розвитку конфлікту найбільшу небезпеку мають маніпулятивні прийоми, що застосовуються у військовому конфлікті. До основних стратегій цього етапу необхідно віднести: стратегію формування образу «свій / чужий», стратегія уникнення почуття комунікативного дискомфорту та стратегія позитивної / негативної оцінки військової ситуації. При цьому використовуються такі мовні прийоми: особливі способи номінації діючих осіб та їх дій, виключення лексики з негативною конотацією та введення нейтральної, використання евфемізмів, оцінної та модальної лексики тощо.

На постконфліктній стадії одним з найбільш популярних прийомів політичного мовного маніпулювання є «створення образу ворога», що дає змогу не тільки уникнути відповідальності, а й перекласти її на політичного опонента.

Подальше дослідження вказаних стратегій та прийомів мовно-маніпулятивного впливу дасть змогу напрацювати ефективні методи виходу із кризової ситуації, вирішення та попередження конфлікту.

Бібліографічний список:

1. Петренко В.В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / В.В. Петренко. – К., 2003. – 17 с.
2. Білецька Ю.В. Політичні конфлікти: сутність та способи вирішення (специфіка прояву в політичному процесі сучасної України): дис. ... кандидата політ. наук : 23.00.02 / Ю.В. Білецька. – Одеса, 2015. – 213 с.
3. Козырев Г.И. Политическая конфликтология: учебное пособие / Г.И. Козырев. – М.: ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2008. – 432 с.
4. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 832 с.
5. Бессарабова Н. Д. Слова-прикрытия в современных СМИ / Н.Д. Бессарабова // Журналистика и культура русской речи. – Вып.1. – М.: МГУ, 1996. – С. 57-69.
6. Монкош-Бошдан Я. Развитие коммерческой терминологии русского и польского языков в 80-90-е гг. XX в. : автореф. ... дис. д-ра филол. наук: 10.02.19 / Я. Монкош-Бошдан. – СПб, 1994. – 32 с.
7. Булыгина Т. В., Шмелёв А. Д. Языковая концептуализация мира: (на материале русской грамматики) / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелёв. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 576 с.
8. Політологія: Підручник / За заг.ред. І.С.Дзюбка і К.М.Левківського. – К.: Вища школа, 1998. – 415 с.

УДК 329(52)(045)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ ЯПОНІЇ НА НОВІТНЬОМУ ЕТАПІ**Хома Н. М., д. політ. н., доцент кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету ім. Івана Франка****Хома Н. М. Трансформаційні зміни партійної системи Японії на новітньому етапі**

Стаття присвячена розгляду процесу становлення та еволюції партійної системи Японії. Охоплено період від кінця XIX століття, коли стартував процес партійного будівництва, до сьогодні. Досліджується період партійної системи Японії з наявністю домінуючої партії.

Ключові слова: політична партія, партійна система, Японія

Khoma N. M. Transformational changes of the party system of Japan at the latest stage

The article is devoted to the consideration of the process of formation and evolution of the party system of Japan. Covered the period from the end of the XIX century, when the party construction process started, until today. The period of the party system of Japan with the presence of the dominant party is researched.

Key words: political party, party system, Japan

Партійна система Японії є новим напрямком наукових досліджень української політології. Водночас цей об'єкт досліджень має достатньо тривалу історію та демонструє різноманітні модифікації партійного співіснування. Попри те, що Японія є відданою традиціям країною, її політичне життя, зокрема й партійна система, не стоять осторонь новітніх змін. З'ясувати, як Японії вдається зберігати традиційність у політиці та водночас реагувати на сучасні виклики часу, трансформуючи, зокрема, партійну систему, є нашим дослідницьким завданням. Така наукова розвідка актуальна в контексті вивчення широкого процесу активізації суспільних модернізацій у країнах різного рівня розвитку й можливостей під впливом глобалізаційних та інших викликів.

Тема еволюції партійної системи Японії увиразнилася найперше в історичних дослідженнях, пов'язаних з аналізом участі Японії у Другій світовій війні, повоєнними реформами та становленням представницької демократії (Н. Беседіна, Л. Павлішина, С. Петрова, Д. Стрельцов та ін.). Серед політологічних досліджень вітчизняних авторів виділимо науковий доробок Т. Іванець, яка приділяє увагу трансформаційним процесам в сучасній японській партійній системі. Загалом у вітчизняній політичній науці партіологічні дослідження Японії лише започатковуються. Попри те, що японістика в Україні розвивається уже чверть століття, політологічні дослідження цього напрямку є одиничними.

Упродовж кількох десятиліть політика Японії визначалася домінуючою партією – Ліберально-демократичною партією Японії. Опозиційні об'єднання громадян у період починаючи від 1955 року не мали реальних шансів вплинути на вектор розвитку країни. Однак, починаючи з 1990-х років ситуація в партійній системі вийшла з уже усталеного формату, а у 2009 році до влади навіть прийшла, хоч і не надовго, опозиційна сила (Демократична партія Японії, ДПЯ). Це пробудило політичні сили Японії до участі у змагальному політичному процесі, а в політичній науці почало обговорюватися питання модернізації японської партійної системи. З'ясувати, наскільки модернізуючими є ці зміни, чи не мають вони тимчасового характеру, є нашим дослідницьким завданням.

Для того, аби належно представити сучасні трансформаційні процеси японської партійної системи, доцільно, на нашу думку, зробити короткий екскурс в історію її формування. Зупинимось на кількох важливих еволюційних сходинках:

– перші політичні партії в Японії виникають наприкінці XIX століття: Айкоку кото («Суспільство патріотів», також зустрічається переклад Патріотична громадська партія, 1874); Дзіюто (Конституційна ліберальна партія,